

**CODUL CIVIL DIN QUEBEC : SURSĂ DE INSPIRAȚIE
ÎN PROCESUL DE RECODIFICARE A DREPTULUI CIVIL ROMÂN**

Iolanda BOȚI*
Victor BOȚI**

Résumé : Le Code civil du Québec – source d’inspiration dans le processus de recodification du droit civil roumain. Après sa recodification en 1994, le Code civil du Québec a eu un impact important auprès de plusieurs systèmes juridiques de droit dans le monde entier. Les auteurs présentent les influences subies par le nouveau Code civil de la Roumanie, de la part du Code québécois.

En Roumanie, comme au Québec, la réforme concerne, non seulement la modernisation des règles de droit et du langage, l’intégration des diverses lois dans le système national de droit, mais aussi l’intégration de certaines règles étrangères.

En Roumanie, on peut constater que les influences législatives québécoises sur le Code civil sont dans les matières concernant le droit de la personne, le droit de la famille, l’institution d’administration des biens d’autrui, les garanties. La Roumanie a bénéficié ainsi, de l’expérience pratique dans l’application des règles prévues dans le Code québécois depuis son entrée en vigueur, mais aussi de toutes les corrections qui lui ont été apportées depuis. Des analyses de droit comparé à ce sujet sont amplement développées dans l’article, le Code civil du Québec en représentant un bon instrument de travail, autant théorique que pratique.

Quant à son impact au point de vue juridique, les auteurs considèrent que le travail en droit comparé doit perpétuer une fois le nouveau Code roumain entré en vigueur et qu’il faudrait continuer à étudier la jurisprudence et la doctrine québécoise pour découvrir l’application des notions empruntées, de préférence les nouvelles notions.

En somme, dans cet article, les auteurs mettent en valeur la contribution du droit comparé à l’élaboration du droit positif, en présentant les influences du droit québécois lors de la réforme du droit civil en Roumanie.

Mots clés : code civil, Québec, Roumanie, réforme, droit comparé.

Cuvinte cheie : cod civil, Quebec, Romania, reforma, drept comparat.

Așa cum s-a subliniat chiar de către legiuitorul nostru¹, opera de recodificare a dreptului civil român s-a realizat cu sprijinul legislațiilor moderne de natură civilistă existente la acest moment în lume. Printre acestea se numără: Codul civil francez, Codul civil al provinciei Quebec, precum și Codurile civile italian, spaniol, elevățian, german, brazilian.

În ceea ce privește Codul civil din Quebec, acesta, după momentul intrării sale în vigoare, în 1994, a constituit o sursă de inspirație pentru o parte din codurile civile enumerate mai sus.

În acest sens, în cadrul Colocviului internațional « *Le Code civil du Québec: 15 ans après: Constats, perspectives et influences* », organizat în aprilie 2009², în provincia Quebec, de către Université de Montréal în colaborare cu Association du Barreau Canadien, profesori din diferite țări au prezentat lucrări prin care au pus în evidență contribuția Codului civil din Quebec la realizarea reformelor de drept civil în lume. Astfel, profesorul David Lametti, vice-decan și profesor la Facultatea de drept a Universității McGill din Montreal, în calitatea sa de fost director al proiectului privind reforma Codului civil din Rusia, a prezentat conferința intitulată „*Droit et personnes: l'influence des juristes et du droit civil québécois dans la réforme du code civil russe*”.

Elena Lauroba, profesor la Universitatea din Barcelona, a prezentat conferința intitulată „*Le Code civil du Québec et le Code catalan*”, prin care a subliniat influențele pe care Codul civil catalan, intrat în vigoare în 2006, le-a avut din partea Codului civil din Quebec.

Cu această ocazie, Mircea-Dan Bob, profesor la Universitatea Babes Bolyai a prezentat conferința „*La refonte du Code civil roumain et le Code civil du Québec*” având ca subiect central prezentarea contribuției specialiștilor din provincia canadiană, în perioada 1999-2004, la reforma dreptului civil din țara noastră, precum și analiza modelului din Quebec și locul său în cadrul acestei reforme.

Putem observa că, în opera de recodificare din țara noastră au fost luate în considerație modele de coduri ce au suferit la rândul lor, influențe mai mari sau mai mici din partea aceluiași Cod civil din Quebec.

În 2004, Jacques Auger, profesor la Université de Sherbrooke și fost membru al Commission du droit du Canada și consultant în reforma Codului civil din România, menționa că : « *Le Québec est le seul endroit que je connaisse où une réforme complète fut instaurée.(...) Cela démontre toute la complexité de l'opération.* »³

Codul civil din provincia Quebec este considerat de către doctrină⁴ ca fiind o autentică recodificare și nu o simplă aducere la zi a legislației existente până la acel moment. Se reține că în anumite cazuri au fost codificate soluții jurisprudențiale, iar în altele acestea au fost înlăturate.

Ne propunem ca în cadrul acestui material să facem o analiză comparativă între anumite dispoziții normative în vigoare în acest moment în Codul civil al provinciei Quebec și cele existente în Noul Cod civil român în forma în care se prezintă acesta în Legea nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial nr. 511 din 24 iulie 2009. Apreciem că această privire comparativă ne va permite să reținem și să înțelegem în mod concret influențele pe care Codul civil din Quebec le-a avut în opera de recodificare a Codului civil din România.

Așa cum se reține și în literatura de specialitate⁵, Codul civil din Quebec, era, la momentul formării Comisiei de elaborare a noului Cod din țara noastră, cel mai recent cod civil: „*on le voyait donc comme le dépositaire des plus nouvelles tendances vouées a la modernisation et a l’uniformisation de la législation civile*”.

1. Personal, considerăm că în România, ca și în Quebec, reforma a privit nu numai modernizarea regulilor de drept și a limbajului folosit, dar și integrarea diferitelor legi civile și curente jurisprudențiale existente deja în sistemul național de drept, inclusiv a unor reglementări străine⁶.

Concepția monistă reprezintă principalul aspect care a fost urmărit atât de legiuitorul din Quebec, cât și de legiuitorii din celelalte țări care au preluat ca model reforma din Quebec.

Pentru a sublinia acest lucru, vom proceda la o prezentare a structurii noului nostru Cod civil, care este în principiu aceeași cu cea a Codului civil din Quebec, structură pe care o găsim și în celelalte coduri care au optat pentru o concepție monistă în cadrul reformelor de recodificare.

Început cu un titlu preliminar intitulat „Despre legea civilă” prin care sunt stabilite dispozițiile generale, aplicarea legii civile, interpretarea și efectele acesteia și publicitatea drepturilor, a actelor și a faptelor juridice, Codul civil stabilește repere în timp și spațiu ale aplicabilității dispozițiilor sale.

Cartea a I-a intitulată în ambele coduri „Despre persoane”, cuprinde alături de dispozițiile generale, reglementări privind persoana fizică: capacitatea de folosință și de exercițiu, respectul drepturilor inerente acesteia, inclusiv respectul datorat după deces, elementele privind identificarea persoanei fizice, cum sunt numele, domiciliul, actele de stare civilă, precum și cele privind tutela și curatela. Prima Carte continuă cu dispoziții privind persoana juridică.

Familia reprezintă subiectul central al Cărții a II-a din ambele coduri civile. Sunt prevăzute dispozițiile referitoare la încheierea căsătoriei, drepturile părților ce alcătuiesc o familie, desfacerea căsătoriei, precum și filiația și adopția.

Noul Cod civil român continuă cu Cartea a III-a intitulată „Despre bunuri”. Cartea a III-a din Codul civil din Quebec se referă la succesiuni, iar Cartea a IV-a la bunuri. Cu privire la bunuri, Codul nostru vorbește despre bunurile și drepturile reale în general, despre proprietatea privată, inclusiv despre proprietatea comună și proprietatea periodică, dar și de dezmembrămintele dreptului de proprietate privată. Sunt prezentate în continuare dispozițiile privind proprietatea publică, cartea funciară și posesia. În cadrul acestei Cărți se găsesc două instituții noi pentru dreptul românesc, fiducia, preluată după modelul civil francez și administrarea bunurilor altuia care reprezintă o preluare integrală și aproape fidelă a instituției consacrate în Codul civil din Quebec. De asemeni, trebuie să spunem că echivalentul dispozițiilor privind Cartea funciară formează în cadrul Codului civil din Quebec subiectul Cărții a IX-a intitulată „*De la publicité de droits*”.

În noul nostru Cod civil, succesiunile formează subiectul Cărții a IV-a intitulată „Despre moștenire și liberalități” și cuprinde dispoziții referitoare la moștenirea legală și la liberalități.

„Despre obligații” este titlul Cărții a V-a, ca și în Codul civil din Quebec. Sunt prezentate dispozițiile generale despre obligații, izvoarele acestora și responsabilitatea civilă, modalitățile obligațiilor, executarea lor, transmiterea și stingerea lor, precum și restituirea prestațiilor.

Așa cum s-a arătat și în Expunerea de motive referitoare la Legea privind Codul civil⁷, legiuitorul român a renunțat la dualismul Cod civil – Cod comercial, astfel încât, ca și în Codul civil din Quebec, în categoria contractelor speciale sunt incluse și contracte ce au fost considerate apanajul exclusiv al comercianților. Găsim astfel contractul de vânzare, contractul de împrumut, de închiriere, contractul de transport, contractul de societate, de mandat, contractul de antrepriză, contractul de asigurare, de depozit, de rentă, tranzacția, jocul și pariul.

Privilegiile și garanțiile reale ce se află în noul Cod civil ca și capitol distinct în cadrul Cărții despre obligații, formează, în Codul civil al provinciei Quebec Cartea a VI-a „*Des priorités et des hypothèques*”. Reglementările sunt în principiu aceleași.

Prescripția constituie în fiecare dintre coduri subiectul unei Cărți distincte.

Reglementările privind dreptul internațional privat, chiar dacă au surse diferite de preluare, sunt guvernate de aceleași principii și formează subiectul ultimei Cărți în ambele coduri.

2. Administrarea bunurilor altuia⁸

2.1. În ceea ce privește instituția denumită generic „Administrarea bunurilor altuia”, în noul Cod, este consacrată în articolele numerotate de la 792 la 857, cuprinse în Titlul V al Cărții a III-a.

Aceasta reprezintă o veritabilă contribuție a Codului civil al provinciei Quebec la reforma dreptului civil din țara noastră, datorită preluării de către legiuitorul nostru, am putea spune, integrale, a textelor legislative. Apreciem că această contribuție la crearea legislației va trebui completată cu prezentări ale doctrinei și jurisprudenței în materie, din această provincie, aspecte ce vor fi realizate însă, în deplină concordanță cu caracteristicile vieții sociale și juridice ale României, tocmai pentru a fi adaptate acestor realități.

Instituția numită „*Administration du bien d'autrui*” este creația juriștilor din Quebec. Nu o întâlnim în alte legislații ca și instituție de sine stătătoare, cu reglementare proprie. Doctrina provinciei canadiene apreciază că aceste articole reprezintă principii generale a căror aplicabilitate este deseori modelată în funcție de circumstanțele proprii anumitor categorii de administrări⁹.

În acest sens, legiuitorul român menționează că „dispozițiile în această materie se vor aplica în fiecare situație în care nu există reglementări speciale privitoare la administrarea bunurilor unei alte persoane, precum și în completarea eventualelor reglementări speciale.”¹⁰ Acest caracter general este consacrat prin articolele 792, alineatul 3 și 794¹¹ din noul Cod.

Alături de reglementările generale, legiuitorul român face referiri directe la „administrarea bunurilor altuia”, în diferite materii cum ar fi: fiducia, tutela minorului, curatela.

2.2. În cazul **tutelei minorului**, administrarea bunurilor minorului se va face conform articolului 142 care menționează că tutorele are îndatorirea de a administra cu bună-credință bunurile acestuia, acționând în calitate de administrator însărcinat cu simpla administrare.

2.3. În ceea ce privește **curatela**, legiuitorul român prevede că atunci când aceasta se instituie, se vor aplica regulile de la mandat, cu excepția cazului în care, la cererea persoanei interesate ori din oficiu, instanța de tutelă va hotărî că se impune investirea curatorului cu drepturile și obligațiile unui administrator însărcinat cu simpla administrare a bunurilor altuia, conform articolului 183 alineatul 1, caz în care apreciem că este vorba despre calitatea de administrator al curatorului.

2.4. În cadrul **executării ipotecii mobiliare**, creditorul, care are o ipotecă asupra bunurilor unei întreprinderi, sau o altă persoană desemnată de acesta sau de instanța de judecată poate prelua bunurile ipotecate în vederea administrării, conform articolului 2468 din noul Cod. Apreciem astfel că ne aflăm în fața unui veritabil administrator, în lumina articolului 2470 care menționează, în mod expres, că persoana ce răspunde de administrarea bunurilor are calitatea de administrator al bunurilor altuia însărcinat cu administrarea deplină, conform dispozițiilor articolelor 800 și 801 din același nou Cod românesc.

2.5. În ceea ce privește **legatul**, legiuitorul român, prin articolul 792, îl consideră izvor al regimului juridic al administrării bunurilor altuia. Însă, atunci când vorbește despre legate, în articolele 1054 și următoarele, legiuitorul nu face nici o precizare referitoare la regimul administrării.

2.6. **Fiducia**, este o instituție nouă, de sine stătătoare, independentă de cea a administrării bunurilor altuia și este preluată din Codul civil francez. Ea face obiectul titlului IV al Cărții a III-a¹² din noul nostru Cod civil. Fiducia este definită în articolul 773, iar fiduciarul are o consacrare de sine stătătoare, recunoscută de

către lege. Acestuia, fără a fi administrator al bunurilor altuia și nici beneficiar al administrării, i se aplică doar anumite reglementări privind „administrarea bunurilor altuia” în cazurile menționate expres de către legiuitor român.

2.7. După modelul Codului civil din Quebec, în cadrul instituției administrării bunurilor altuia, legiuitorul nostru prevede reglementarea obligațiilor administratorilor cu privire la **plasamentele considerate sigure**, astfel încât, oricine are calitatea de administrator al bunurilor altuia, însărcinat cu simpla administrare, trebuie să se supună acestor reguli cu privire la investirea sumelor de bani. Sunt reglementate obligația administratorului de a-și arăta calitatea, plasarea sumelor de bani de către administrator, menținerea plasamentelor anterioare, obligația de reparare a prejudiciului pentru plasamentele nesigure.

3. În domeniul dreptului familiei

3.1. În ceea ce privește noțiunea de **autoritate părintească**, guvernul României, în Hotărârea privind aprobarea Tezelor prelabile ale proiectului de lege – Cod civil, statuează că „va fi consacrată noțiunea de autoritate părintească după modelul Codului civil francez și al celui al provinciei Quebec din Canada, iar ca elemente de noutate se va prevedea că, în principiu, părinții vor exercita împreună această autoritate, chiar și atunci când sunt divorțați; va fi definită noțiunea de locuință a copilului și va fi stabilit regimul juridic al administrării bunurilor copilului”¹³.

Autoritatea părintească este prevăzută, în noul Cod, în Titlul IV din Cartea a II-a „Despre familie”; este definită, în articolul 483 alineatul 1, ca fiind „ansamblu de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți”.

Conținutul autorității părintești, care este prevăzut în articolul 487 și explicat și prin articolul 488 din noul Cod, este mult mai detaliat decât conținutul prevăzut în Codul civil din Quebec în articolul 599. Acesta din urmă prezintă într-o manieră mult sintetizată reglementările realizate de legiuitorul român.

Însă, articolele 503 alineatul 1 și 507 din noul Cod român reprezintă o preluare fidelă a dispozițiilor articolului 600, alineatul 1 și 2 din Codul civil din Quebec. Ne referim la faptul că părinții exercită împreună autoritatea părintească, iar în cazul în care unul dintre soți nu o poate exercita, din motivele prevăzute expres, celălalt părinte exercită singur autoritatea părintească.

De asemeni, legiuitorul român, prin articolul 503 alineatul 2, preia conținutul articolului 603 din Codul civil din Quebec, stabilind o prezumție legală față de terții de bună credință în exercițiul autorității de către unul dintre părinți.

3.2. În strânsă legătură cu această noțiune¹⁴ este menționat **principiul interesului superior al copilului**, consacrat în articolul 263 din noul Cod. Legea prevede că orice măsură privitoare la copil, indiferent de autorul ei, trebuie să fie luată cu respectarea interesului superior al copilului, prin copil înțelegându-se, conform aliniatului ultim, „persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, potrivit legii”.

În aliniatul 2 se prevede că pentru « rezolvarea cererilor care se referă la copii, autoritățile competente sunt datorate să dea toate îndrumările necesare pentru ca părțile să recurgă la metodele de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă », deschizându-se astfel calea medierii, ca și în legislația din provincia canadiană.

Procedurile referitoare la relațiile dintre părinți și copii trebuie să garanteze că dorințele și interesele părinților privind copiii lor pot fi aduse la cunoștința autorităților și că aceste autorități țin cont de ele în hotărârile pe care le iau.

Totodată, aceste proceduri trebuie să se desfășoare într-un timp rezonabil, astfel încât interesul superior al copilului și relațiile de familie să nu fie afectate.

În România, înainte de dispozițiile exprese ale noului Cod civil, întâlnim consacrată noțiunea de interes superior al copilului într-un pachet de legi ce reglementează domeniul adopțiilor, protecția și drepturile copilului, în deplină concordanță cu Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 și intrată în vigoare în septembrie 1990, Convenție la care România a aderat încă din 1990¹⁵. În acest sens amintim Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției și următoarele, Legile 274 și 275, în același domeniu¹⁶.

Prin noul Cod civil, legiuitorul statuează acest principiu, după modelul legislațiilor moderne, prinzându-l în opera de codificare, ca principiu de bază a societății românești, extinzând sfera de reglementare, depășind cadrul în care vorbim despre copilului aflat în dificultate.

Cu privire la conținutul concret al acestui principiu, apreciem că se va analiza doctrina și jurisprudența existente până la acest moment în România și care fac vorbire, direct sau indirect de noțiunile care stau la baza acestui principiu. Apreciam că acest principiu se va raporta întotdeauna la societatea în cadrul căreia va fi analizat, chiar dacă vom încerca să prezentăm comparativ diferite legislații ce îl consacră.

Având în vedere totuși studiul comparativ pe care l-am propus, putem spune că legiuitorul din provincia Quebec consacră acest principiu în cadrul Codului său civil, prin articolele 32, 33 și 34, într-un capitol distinct intitulat „*Du respect des droits de l'enfant*”. Interesul superior al copilului este cunoscut sub denumirea de „*le meilleur intérêt de l'enfant*”. Jurisprudența este cea care a fost principala sursă de analiză

și dezvoltare a acestui principiu. Aplicabilitatea cea mai mare a acestui principiu o întâlnim în cazurile de stabilire a modalităților de încredințare a copilului în cazul în care părinții se separă.

3.3. Dreptul la compensație și prestația compensatorie

Noul Cod civil reglementează în materia familială, așa numitul drept la compensație, în cadrul articolului 328. În baza sa, „soțul care a participat efectiv la activitatea profesională a celuilalt soț poate obține o compensație, în măsura îmbogățirii acestuia din urmă, dacă participarea sa a depășit limitele obligației de sprijin material și ale obligației de a contribui la cheltuielile căsătoriei.”

Dreptul la compensație prevăzut de articolul 328 este diferit de dreptul la prestația compensatorie prevăzut în articolele 390-395 din Noul Cod.

Primul se referă la dreptul pe care îl are unul dintre soți în timpul căsătoriei, conform reglementărilor privind drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților, iar prestația compensatorie are în vedere un eventual dezechilibru semnificativ pe care divorțul l-ar determina în condițiile de viață ale celui care poate astfel să solicite prestația.

Conform aceluiași principii, sub titulatura de „*prestation compensatoire*”, Codul civil din Quebec crează în articolul 427 bazele celor două drepturi. În aliniatul 1 vorbește despre compensația ce poate fi primită în moment de divorț, separare sau nulitate a căsătoriei, iar în aliniatul al doilea reglementează prestația compensatorie fondată pe baza contribuției regulate a unuia dintre soți la activitatea celuilalt.

Apreciem deosebit de utilă prezentarea din partea legiuitorului român a celor două noțiuni, în cadrul a două categorii distincte de articole, ceea ce conduce la evitarea confuziilor ce s-ar putea crea.

3.4. Reproducerea umană asistată medical cu terț donator este reglementată în articolele 441 – 447 din noul Cod civil, în cadrul capitolului destinat filiației.

În articolele 441 și 442, legiuitorul român a preluat dispozițiile existente în Codul civil francez, așa cum se prezintă ele în articolele 311-19 și 311-20¹⁷.

Însă, în ceea ce privește conținutul articolului 443 din noul Cod, legiuitorul român a avut ca sursă de inspirație Codul civil din Quebec, articolul 539. În acest sens, se reține că nimeni nu poate contesta filiația copilului pentru motive ce țin de reproducerea asistată medical, cu excepția soțului mamei care nu a consimțit la reproducerea asistată.

Totodată, au fost preluate și dispozițiile articolului 542 din Codul civil din Quebec. Astfel, legiuitorul român, în articolul 445 consacră confidențialitatea informațiilor în cadrul reproducerii umane asistată medical cu terț donator.

În cadrul aceluiași articol, după modelul reglementărilor din Quebec, se prevăd expres anumite excepții. Menționăm, în primul rând, cazul în care, din lipsa unor informații considerate confidentiale, există riscul creării unui prejudiciu grav pentru sănătatea unei persoane astfel concepute sau a descendenților acesteia, situație în care instanța poate autoriza transmiterea informațiilor confidentiale medicului sau autorităților competente. De asemeni, legea prevede și faptul că oricare dintre descendenții persoanei astfel concepute poate să se prevaleze de acest drept, în situația în care faptul de a fi privat de informațiile pe care le cere poate să prejudicieze grav sănătatea sa ori pe cea a unei persoane care îi este apropiată.

Legiuitorul român prevede în mod expres necesitatea exprimării unui consimțământ în formă autentică, după modelul legislației franceze. În Quebec, această cerință nu este reglementată expres însă, reproducerea asistată este consacrată ca un *projet parental commun*. Personal, apreciem că cele două reglementări s-ar putea completa, răspunzând în acest fel, și mai bine cerințelor pe care le implică un act de o asemenea responsabilitate atât pentru viitorii „părinți”, cât și pentru terțul donator. Considerăm că legislația specială și practica ar putea aprecia că ne aflăm în fața unui proiect, cu tot ceea ce implică el.

3.5. Diverse alte reglementări în domeniul familial consacrate în Codul civil al provinciei Quebec, le regăsim și în noul Cod civil român.

3.5.1. Principiul pluralității regimurilor matrimoniale consacrat de articolele 312 și următoarele îl găsim în Codul civil din Quebec. Regimurile nu sunt aceleași, însă reglementarea legală și convențională urmează principii comune. Este pentru prima dată în România când un cuplu, fără nici un alt artificiu de convenții anterioare sau posterioare momentului căsătoriei, acte ascunse sau nu, poate hotărâ destinul său financiar.

3.5.2. Convenția de mariaj este consacrată în articolele 329 și următoarele din noul Cod, pornind de la aceleași principii existente și în Codul civil din Quebec, cu excepția „clauzei de preciput” consacrată prin articolul 333 care nu există în legislația provinciei canadiene, fiind preluată de legiuitorul român din Codul civil francez.

În principiu, apreciem că puterea de lege și libertatea convenției părților vor crea bogată jurisprudență în România, așa cum există în toate țările în care există convenție de mariaj, printre care se numără și provincia Quebec.

3.5.3. Mandatele convențional și cel judiciar dat de un soț celuilalt soț și prevăzute de articolele 314 și 315 prezintă o nouă abordare în legislația din țara noastră dată fiind complexitatea raporturilor financiare dintre soți. Aceste mandate sunt prevăzute expres în cadrul secțiunii destinate regimurilor matrimoniale, la fel ca și în cadrul Codului civil din Quebec.

Cu privire la mandatul convențional, dispozițiile articolului 314 din noul Cod civil sunt identice cu dispozițiile articolului 443 din Codul civil din Quebec.

În ceea ce privește mandatul judiciar, acesta se stabilește în aceleași condiții reținute și de legiuitorul din Quebec, în articolul 444. Astfel, în cazul în care unul dintre soți nu-și poate manifesta voința, instanța va încuviința reprezentarea în administrarea regimului matrimonial.

În plus, conform articolului 315 aliniatul 2 din noul Cod, mandatul va înceta de plin drept și în momentul în care este numit un tutore sau un curator, așa cum este prevăzut în mod expres și în Codul civil din Quebec, din articolul 445 aliniatul 2.

Însă, în plus față de cele două mandate special prevăzute pentru regimurile matrimoniale, Codul civil din Quebec prevede în mod specific și mandatul domestic în articolul 397, precum și mandatul tacit prezumat, consacrat în articolul 398, în cadrul unei alte secțiuni destinate în general drepturilor și obligațiilor soților ca efecte ale căsătoriei. Aceste mandate au în vedere toate actele pe care soții le pot îndeplini în viața de familie, nu numai cele ce privesc regimurile matrimoniale.

3.5.4. Noțiunii de locuință a familiei îi este rezervată o întreagă secțiune, începând cu articolul 321 din noul Cod, după modelul Codului civil din Quebec, unde aceasta poartă denumirea generică de „*residence familiale*”. Sunt stabilite reguli privind regimul unor acte juridice cu privire la locuința familiei, precum și cu privire la bunurile mobile care se află în această locuință. Articolului 322 din noul Cod îi corespunde, în principiu, articolul 401 din Codul civil al provinciei Quebec. Sunt stabilite și drepturi speciale cu privire la locuința familiei închiriată și atribuirea beneficiului contractului de închiriere.

Notarea locuinței familiei în cartea funciară este echivalentul „*déclaration de résidence familiale*” prevăzută în articolul 407 din Codul civil din Quebec.

4. În domeniul tutelei și curateleii

4.1. În noul Cod civil român întâlnim reglementări noi privind aplicabilitatea contractului de mandat, și anume: contractul ce poate fi redactat în baza articolului 166, cu privire la tutelă și cel ce poate fi redactat conform articolului 180 alineatul 2, cu privire la curatelă.

Articolul 166 prevede că orice persoană care are capacitatea deplină de exercițiu poate desemna prin act juridic unilateral sau prin contract de mandat, încheiate în formă autentică, persoana care urmează a fi numită tutore pentru a se îngriji de persoana și bunurile sale în cazul în care ar fi pusă sub interdicție judecătorească.

În Canada, Quebec-ul a fost prima dintre provincii care a permis unei persoane să-și redacteze un astfel de mandat¹⁸. Astfel, în Codul său civil, în articolele 2166 la 2174, legiuitorul reglementează prin reguli specifice acest mandat de protecție ca

și contract. În doctrina din Quebec, el este definit ca fiind contractul de mandat prin care mandantul conferă mandatarului puterea de a realiza orice acte juridice raportate la afacerile mandantului, cuprinzând protecția persoanei sale și administrarea bunurilor sale, în caz de inaptitudine a mandantului.¹⁹

În Codul civil francez, acest act juridic este un mandat căruia i se aplică regulile de la contractul de mandat plus regulile specifice prevăzute în articolele 477 - 494, care îl și prevăd.

În noul nostru Cod civil, consacrarea sa se face în cadrul dispozițiilor privind persoana fizică și protecția acesteia, fără nici o altă precizare suplimentară. În aceste condiții, considerăm că vor fi aplicate dispozițiile generale de la contractul de mandat, așa cum este el reglementat în noul Cod.

În legislația franceză, acest mandat poartă denumirea de „*mandat de protection future*”.

În legislația din Quebec, el este denumit „*mandat donné en prévision de l'inaptitude*”, iar în doctrină este întâlnit ca „*mandat d'inaptitude*” sau „*mandat de protection*”, denumiri care au fost preluate și de jurisprudența din această provincie.

Pornind de la acestea și având în vedere că legiuitorul român nu a consacrat acest tip de mandat sub o denumire specifică, ne-am propus să-l numim generic: „mandat în caz de inaptitudine”.²⁰

4.2. O altă aplicare a reglementărilor privind contractul de mandat este prevăzută și în articolul 180 aliniatul 2 din noul Cod, ce crează posibilitatea numirii unui curator de către o persoană interesată. Curatorul poate fi astfel desemnat, prin act unilateral sau prin contract de mandat, încheiate în formă autentică. În acest caz, persoana desemnată va fi numită cu prioritate în momentul în care vor fi îndeplinite condițiile prevăzute de cod pentru instituirea curatelei, conform articolului 180.

Apreciem că vor primi aplicabilitate regulile aceluiași tip de mandat, numit și în acest caz „mandat în caz de inaptitudine”.

5. În domeniul succesiunilor

În ceea ce privește **nedemnitățile și efectele ei** reglementate în articolele 958 – 962 din noul Cod civil român, guvernul român, prin hotărârea pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege – Codul civil, reține că, „urmându-se norma similară din Codul civil francez și din cel al provinciei Quebec din Canada, vor fi reglementate cazurile de nedemnități absolute și nedemnități judiciare, efectele nedemnității, precum și faptul că aceste efecte pot fi înlăturate prin manifestarea expresă a voinței defunctului;”²¹

Înlăturarea efectelor nedemnității este prevăzută în cadrul articolului 961 din noul Cod. Efectele nedemnității de drept sau judiciare pot fi înlăturate expres prin testament sau printr-un act autentic notarial de către cel care lasă moștenirea. Fără o declarație expresă, nu constituie înlăturare a efectelor nedemnității, legatul lăsat nedemnului după săvârșirea faptei care atrage nedemnitătea. În aliniatul al doilea se menționează că efectele nedemnității nu pot fi înlăturate prin reabilitarea nedemnului, amnistie intervenită după condamnare, grațiere sau prin prescripția executării pedepsei penale.

În Codul civil din Quebec aceste dispoziții sunt prevăzute în articolul 622. Se reglementează situația moștenitorului care nu este considerat nedemn dacă persoana care a lăsat moștenirea, cunoscând cauzele de nedemnitate nu și-a modificat actul prin care a lăsat această moștenire deși ar fi putut-o face.

6. Tipuri de contracte

În cadrul Secțiunii a 2-a a capitolului intitulat „Contractul” în Titlul II din Cartea a V-a „DESPRE OBLIGATII”, legiuitorul, atunci când prezintă diferite tipuri de contracte, amintește, printre altele, și contractul de adeziune și contractul de consumație. Apreciem că introducerea în Codul civil a acestor contracte reprezintă o dovadă a abandonării dualismului Cod civil – Cod comercial.

6.1. **Contractul de adeziune** este definit în articolul 1175 din noul Cod civil ca fiind contractul în care „clauzele sale esențiale sunt impuse ori sunt redactate de una dintre părți, pentru aceasta sau ca urmare a instrucțiunilor sale, cealaltă parte neavând decât să le accepte ca atare.”

În cadrul analizei comparative pe care o realizăm, amintim că în Codul civil din Quebec, acest contract este prevăzut în articolul 1379 și este numit „*le contrat d'adhésion*”. Dispozițiile legale au aceeași esență: « *les stipulations essentielles qu'il comporte ont été imposées par l'une des parties ou rédigées par elle, pour son compte ou suivant ses instructions, et qu'elles ne pouvaient être librement discutées* ».

Având în vedere similaritatea dispozițiilor mai sus menționate, apreciem interesant de observat jurisprudența și doctrina și din provincia Quebec, pentru a analiza condițiile în care vorbim despre un contract de adeziune. Cunoaștem din practică cât de subtilă poate fi câteodată limita dintre un contract de adeziune și un contract negociabil dar nenegociat, așa încât criteriile reținute de colegii noștri din Quebec ar putea fi utile.

6.2. În ceea ce privește **contractul încheiat cu consumatorii**, acesta este prevăzut în articolul 1177 în noul Cod civil român ca fiind supus legilor speciale în completarea dispozițiilor acestui cod.

În cadrul Codului civil din Quebec în articolul 1384 întâlnim acest tip de contract ca fiind « *le contrat dont le champ d'application est délimité par les lois relatives à la protection du consommateur, par lequel l'une des parties, étant une personne physique, le consommateur, acquiert, loue, emprunte ou se procure de toute autre manière, à des fins personnelles, familiales ou domestiques, des biens ou des services auprès de l'autre partie, laquelle offre de tels biens ou services dans le cadre d'une entreprise qu'elle exploite.* »

Observăm că legiuitorii ambelor coduri crează doar cadrul legal al consacrării acestui contract, lăsând locul legislației speciale să îl detalieze.

7. În cadrul executării bunurilor mobile corporale, **procedura de preluare a bunului în vederea administrării**, este prevăzută în articolele 2468 – 2473 din noul Cod.

Conform reglementărilor consacrate și de Codul civil al provinciei Quebec, creditorul care are o ipotecă asupra bunurilor unei întreprinderi poate prelua bunurile ipotocate în vederea administrării dacă notifică hotărârea sa persoanelor prevăzute de lege și înscrie la arhivă un aviz de executare.

Preluarea bunurilor se face temporar, cel mult până la satisfacerea creanței pentru care s-a constituit garanția. Preluarea bunului în deplină administrare nu poate aduce atingere drepturilor dobândite anterior de locatar. Așa cum am arătat mai sus, în cadrul secțiunii 2.4. din prezentul material, persoana ce răspunde de administrarea bunurilor are calitatea de administrator al bunurilor altuia însărcinat cu administrarea deplină, conform dispozițiilor din noul Cod.

8. În Fișa tehnică a Proiectului Codului civil se reține că în ceea ce privește **asigurarea protecției drepturilor și libertăților civile fundamentale inerente personalității umane**, o atenție specială a fost acordată reglementărilor internaționale importante, enumerându-se Codul civil francez și Codul civil al provinciei Quebec. Trebuie să precizăm însă că, în legislația din Quebec, drepturile și libertățile fundamentale sunt grupate într-un act normativ distinct cu rol de constituție, intitulat „*Charte des droits et libertés de la personne*”. Acestea sunt completate cu dispoziții cuprinse în Codul civil cu privire la respectul reputației și vieții private, precum și la respectul corpului după deces.

În cadrul capitolului destinat respectului la viață privată, sunt prevăzute, în ambele coduri, atingerile aduse vieții private, în articolul 36 din Codul civil din Quebec, respectiv articolul 74 din noul nostru Cod. Menționăm însă că, dispozițiile prevăzute la literele d, f și g din articolul 74 nu se regăsesc în articolul corespondent din Codul civil din Quebec. Dar, subiectul prevăzut de litera g, considerat foarte important, este reglementat pe larg în cadrul mai multor articole și consacră principiul accesului la informație privată, amplu prevăzut și în legislație specială.

Tot în cadrul acestui domeniu, putem aminti și respectarea voinței persoanei decedate cu privire la propriile funeralii și la corpul său, conform articolului 80 din noul Cod care reia dispozițiile articolului 42 din Codul civil din Quebec.

În ceea ce privește prelevarea în scop terapeutic sau științific de organe sau țesuturi de la persoanele decedate, aceasta se poate realiza numai în baza acordului scris exprimat în timpul vieții sau în lipsa acestuia, cu acordul persoanelor enumerate în articolul 81 din Codul nou, care preia ideea reținută de legiuitorul din Quebec în primele aliniate a articolelor 43 și 44.

CONCLUZII

În cadrul acestei analize ne-am propus să realizăm un studiu comparat al noțiunilor și instituțiilor din Proiectul Codului civil din țara noastră și al celor existente în Codul civil din Quebec ce constituie, incontestabil, o sursă a reformei din România. Personal, apreciem că, în continuare, jurisprudența și doctrina din provincia Quebec vor avea un cuvânt de spus în opera de edificare a noului drept civil în țara noastră.

În acest sens, ne aducem aminte de cuvintele lui Gil Rémillard, participant la reforma Codului civil român în calitatea sa de fost Ministru al Justiției din Quebec, responsabil de finalizarea reformei în dreptul civil din această provincie. Domnia sa menționa, în 1993, în una din lucrările²² destinate implementării dispozițiilor noului Cod civil al provinciei canadiene, că un cod civil „este baza pe care se clădește structura socială”. Suntem în total acord că doctrina și jurisprudența, penetrate de spiritul general al legilor, vor interpreta noul Cod civil în respectul și continuitatea valorilor de libertate și democrație ale societății.

* **Iolanda BOȚI**, Doctor în drept, avocat, Baroul Iași și Barreau du Québec ; iolanda.boti@botilaw.ca.

** **Victor BOȚI**, Doctor în drept, avocat, Baroul Iași și Barreau du Québec ; victor.boti@botilaw.ca.

¹ Expunere de motive, în „Noul Cod civil 2009 – Legea nr. 287-2009 (M.Of. nr. 511 din 24 iulie 2009)”, ed. Hamangiu, București, 2009, p.33 ; Hotărârea nr. 277 din 11 martie 2009 pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege - Codul civil publicată în M.Of. nr. 213 din 2 aprilie 2009.

² « *Le Code civil du Québec: 15 ans après: Constats, perspectives et influences* » Pentru detalii a se vedea programul conferinței la adresa : http://www.cba.org/CBA/canadian_bar_review/pdf/Colloquerev.pdf (ultima consultare 7 octombrie 2010).

³ *Le Code civil du Québec à dix ans* în Journal du Barreau, volum 36, nr. 1, Montréal, 15 ianuarie 2004.

⁴ *Introduction* în « Code civil du Québec annoté », Tom 1, Livres 1 à 4, art. 1à 1370, 2009, Ediția a 12-a, Ed. Wilson & Lafleur Ltée, Montréal, p. XII.

- ⁵ Mircea Nicolae, Mircea-Dan Bob, *La recodification du droit civil roumain en quête de modèle*, Studia Iurisprudentia, nr.2/2008 <http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articollid=123>.
- ⁶ Pentru mai multe detalii a se vedea Iolanda Boti, Victor Boti, *Code civil du Québec et ses influences dans la réforme du Code civil roumain*, Buletin Științific nr. 19/ 2010 al Universității Mihail Kogălniceanu, Iași, 2010, pp.52 și următ.
- ⁷ „Expunere de motive”, în *Noul Cod civil 2009 – Legea nr. 287/2009 (M.Of. nr. 511 din 24 iulie 2009)*, ed. Hamangiu, București, 2009, p.22.
- ⁸ Pentru detalii a se vedea Iolanda Boți, Victor Boți, *Administrarea bunurilor altuia în noul Cod civil român*, în revista Dreptul nr. 11/2010, București, 2010.
- ⁹ M. Cantin Cumyn, *L'administration du bien d'autrui*, Editura Yvon Blais Inc., Cowansville, 2000, p. 137.
- ¹⁰ Hotărârea nr. 277 din 11 martie 2009 pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege - Codul civil, publicată în M.Of. nr. 213 din 2 aprilie 2009.
- ¹¹ Articolul 792 din noul Cod civil român, în alineatul 3, dispune că prevederile acestui titlu sunt aplicabile oricărei administrări a bunurilor altuia. Legiuitorul instituie și o excepție la această regulă, și anume în cazurile vizate prin lege sau actul constitutiv sau împrejurări concrete ce impun aplicarea altor reguli de administrare.
- ¹² La redactarea textului a fost avut în vedere modelul Legii nr. 2007-211 din 19 februarie 2007, prin care a fost introdus, în Codul civil francez, Titlul XIV, „Despre fiducie”. A se vedea în acest sens „Expunere de motive” în *Noul Cod civil ...*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 13.
- ¹³ Hotărârea nr. 277 din 11 martie 2009 pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege - Codul civil, publicată în M.Of. nr. 213 din 2 aprilie 2009.
- ¹⁴ Conform articolul 483 alin.2 din noul Cod.
- ¹⁵ Legea nr. 18 din 27 septembrie 1990, pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului, republicată ca urmare a constatării unor diferențe de traducere din limba engleză în limba română în conținutul convenției în M.Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.
- ¹⁶ Dan Luțescu, Observații privind unele criterii jurisprudențiale de apreciere a interesului superior al copilului aflat în dificultate, la luarea unei măsuri de protecție specială față de acesta, material ce poate fi consultat la adresa: http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/reviste_drept/anales_10_2007/lutescu_ro.pdf (7 octombrie 2010).
- ¹⁷ Aceste două articole au fost modificate prin Ordonnance n°2005-759 du 4 juillet 2005 - art. 3 și 7 JORF 6 juillet 2005 en vigueur le 1er juillet 2006.
- ¹⁸ În 1990 a intrat în vigoare Legea curatorului public care a creat un instrument juridic specific, ca un fel de procura. Principiile acestui mandat au fost preluate în noul Cod civil al Québec-ului, care a intrat în vigoare în 1994.
- ¹⁹ Laurence Charest, *La réforme des régimes de protection au majeur*, Montréal, Chambre des Notaires au Québec, 1990, pg.2.
- ²⁰ Iolanda Boti, Victor Boti, *Mandatul în caz de inaptitudine în noul Cod civil*, susținut în cadrul Sesiunii științifice anuale „Provocările societății post-comuniste. Dimensiunile politico-juridice, instituționale și culturale”, a XVIII-a ediție, 21-22 mai 2010, „Universitatea Mihail Kogălniceanu”, Iași.
- ²¹ Hotărârea nr. 277 din 11 martie 2009 pentru aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului de lege - Codul civil publicată în M.Of. nr. 213 din 2 aprilie 2009.
- ²² *Le Code civil du Québec*, tome 2, Ed. Publications du Québec, Québec, 1993, coperta a IV-a.